

Ark nr.: - 1 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

Samfunnsøkonomi eksamen

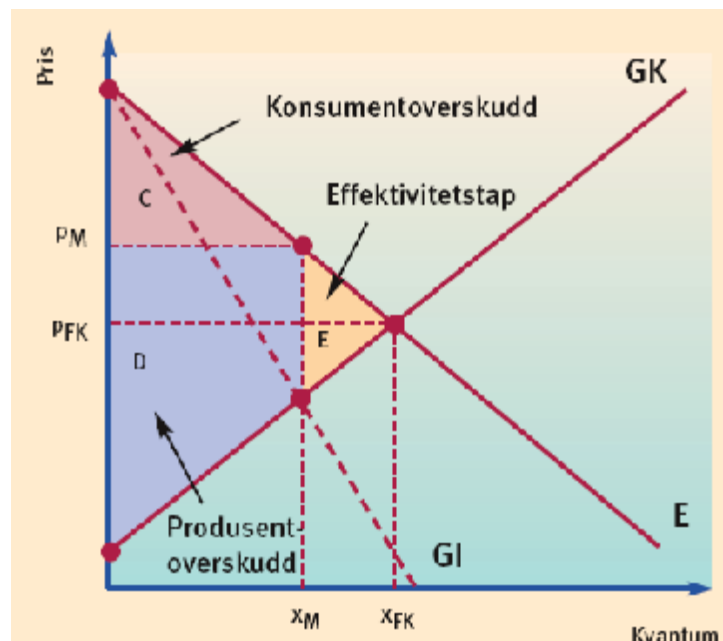
Oppgave:

1)

a)

Ettersom databergingselskapet IBAS har nærmest monopol på sitt marked, har de også muligheten til å sette prisen på sine tjenester høyere enn ved ellers fullkommen konkurranse. De har en betydelig form for markedsrett ved at de har få/ingen nære substitutter (Andre tilbydere av samme tjeneste) som kan være med på å konkurrere prisen ned. En bedrift som har mulighet til å sette høyere pris på sine tjenester vil allikevel ikke få solgt like mange «enheter» som ved fullkommen konkurranse. Likevel er det mer lønnsomt for bedriften å sette prisen høyere, hvor de oppnår en større fortjeneste på sine tjenester enn ved å selge flere enheter til lavere pris. Dette kan vises i et diagram over monopolmarkedet som IBAS har.

Graf 1.

Som vi ser i Graf 1 vil det egentlige normale likevektsnivået i et marked for slike tjenester med fullkommen konkurranse være i punktet der etterspørselaksen og grensekostnadsaksen (også det

Ark nr.: - 2 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

samme som det totale tilbudet i markedet) krysser hverandre. Da vil kvantumet, som er det samme som antall solgte enheter (i dette tilfellet antall individer som benytter seg av tjenesten) være i punkt Xfk, og prisen på tjenesten ville opprinnelig vært i punkt Pfk. Likevel fungerer markedet noe annerledes når bedriften har monopol. Fordi de har muligheten til å bestemme prisen på sine tjenester vil bedriftene tjene på å se på der hvor grensekostnaden krysser grenseinntekten, som er den fallende vertikale aksene som treffer halvveis mellom etterspørselaksen og prisaksen, og som starter i samme punkt som etterspørselaksen. Grenseinntekten representerer endringen i salgsinntekter ved å selge en ekstra enhet, mens grensekostnaden representerer kostnadene ved å selge en ekstra enhet. For at en monopolist skal profittmaksimere sine fortjenester (altså tjene mest mulig penger, noe som i prinsippet alltid vil være ønskelig for enhver bedrift) vil det være naturlig for bedriften å bestemme prisen på sine tjenester utifra der hvor de vil tjene mest. Denne prisen finner monopolistene ved å se på punktet hvor grenseinntektsaksen krysser grensekostnadsaksen slik vi ser i graf 1. Her kan man lese av den profittmaksimerende prisen til en monopolistisk bedrift, som blir i punkt Pm. Antall solgte tjenester vil dermed bli i punkt Xm. Vi ser at IBAS vil tilpasse prisen på sine tjenester i markedet noe høyere, og det vil også bli solgt færre tjenester enn ved fullkommen konkurranse. Det er derfor mange individer vil oppfatte prisen på IBAS sine tjenester som dyre, nettopp fordi IBAS har muligheten til å tilpasse prisen i markedet høyt.

Ut i fra graf 1 kan vi også lese av hvordan de forskjellige parter «tjener» ved monopolet. Man ser for eksempel at den rosa trekanten (kalt figur C) representerer konsumentoverskuddet for forbrukerne i markedet. Konsumentoverskuddet er det samme som kundenes samlet betalingsvillighet utover prisen i markedet. Dette området er betydelig mindre enn den lilla trekanten (kalt figur D) som representerer det produsentene tjener på å selge til den prisen. (Altså produsentoverskuddet.) Det er også illustrert en liten, gul trekant (kalt figur E) som representerer noe man kaller et effektivitetstap. Det er det samfunnsøkonomiske tapet som oppstår når bedrifter selv kan sette prisen høyere enn ved likevektsnivået, slik mange bedrifter gjør under monopol eller når de har markedsrett. Vi ser dermed at det er bedriftene, som for eksempel IBAS, som tjener mest på sin tilpasning i markedet.

b)

Ettersom monopol er med på å skape et samfunnsøkonomisk effektivitetstap (slik vi så på i oppgave a) vil det være lite ønskelig at bedrifter sitter med slike fordeler. Da kan det for eksempel være bra å tilrettelegge, altså gjøre det lettere for andre bedrifter å komme på markedet. Hvis det for eksempel kom en ny, konkurrerende aktør som tilba akkurat de samme tjenestene som IBAS, kunne de være

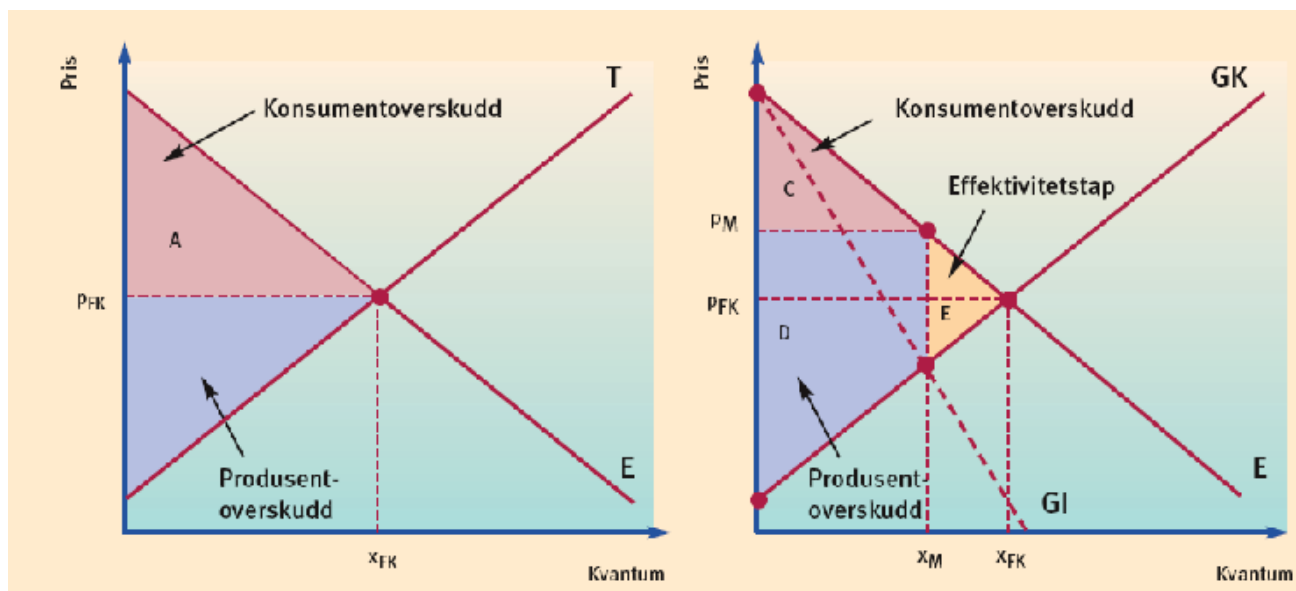
Ark nr.: - 3 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

med på å konkurrere prisen nedover. Hvis de for eksempel satte prisen noe lavere enn IBAS ville kanskje de forbrukerne som har lavere betalingsvilje benytte seg av tjenestene til det nye firmaet. Flere forbrukere ville dermed få gleden av å benytte seg av slike tjenester. Det er også stor sannsynlighet for at en del av IBAS sine kunder heller ville benytte seg av den nye og billigere bedriften. Dette vil medføre til at IBAS blir tvunget til å sette prisen på sine tjenester nedover for å få nok kunder. Dette vil igjen medføre til ett mindre effektivitetstap, og at konsumentene tjener mer på prissenkningen enn produsentene.

Det er også en mulighet for at flere bedrifter vil opprette seg på markedet for databerging. Med flere tilbydere, og mange etterspørrere (veldig mange hjem og bedrifter som har flere enn en pc, og det blir stadig mer populært) begynner markedet å likne på ett mer fullkomment konkurransemarked.

Ettersom det da er mange tilbydere og etterspørrere blir det vanskeligere for selger, i dette tilfellet IBAS, å påvirke prisen.

Graf 2.

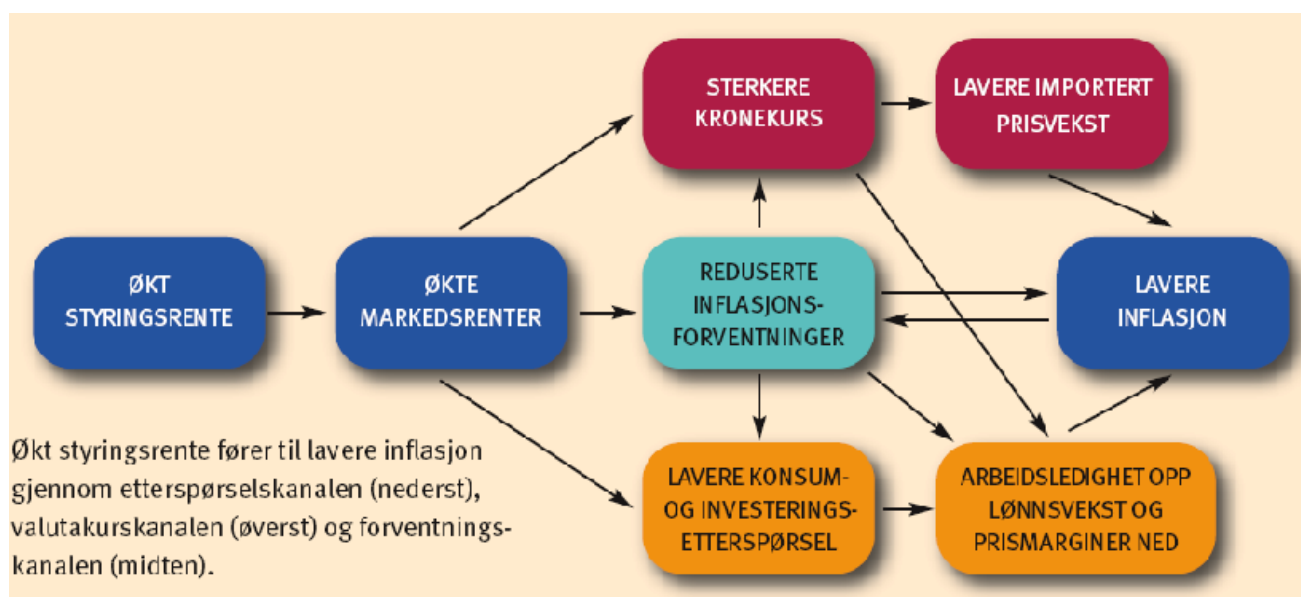
I graf 2 ser vi fortsatt graf 1 til høyre, men vi har fått med markedet ved fullkommen konkurranse ved siden av. For å sammenligne de to grafene ser man nå hvordan konsumentoverskuddet har økt, og produsent overskuddet minket. Det blir også solgt flere tjenester til lavere pris, noe som resulterer i at det samfunnsøkonomiske effektivitetstapet forsvinner. En slik løsning hadde vært med på å minske fortjenesten til IBAS fordi de ikke lenger kan profittmaksimere, men igjen hadde det vært den mest optimale løsningen for det samfunnsøkonomiske og dets forbrukere.

Ark nr.: - 4 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

Oppgave:

2)

Norske myndigheter har i dag ett klart mål om å stabilisere oppgangskonjunktoren som landet er i, og på en best mulig måte. De benytter seg effektivt av både pengepolitikk og finanspolitikk for å oppnå dette. Norge har siden 2001 hatt ett inflasjons mål på 2.5%, noe som Norges bank sin pengepolitikk skal følge.¹ Norge i dag har en enormt lav rente, og det vil dermed være naturlig for Norges bank å sette opp renten for å få den tilbake på et mer normalt nivå. Når Norges bank setter opp styringsrenten, vil de andre bankene naturlig nok følge etter å sette opp sine renter. Vi kan i Graf 3 se hvordan renten innvirker på inflasjonen i ett land.

Graf 3.

I graf 3 ser vi at en økt styrings rente vil resultere i at de andre bankene setter opp sine markedsrenter. Det er vanlig å skille mellom tre spesielle effekter som virker inn på økonomien når renten for eksempel settes opp. Først kan vi ta for oss etterspørselkanalen. Her er det sentralt å se på den totale etterspørselen i markedet. Hvis renten settes opp vil dette igjen medføre til en lavere samlet etterspørsel. Både investerings og konsumentetterspørselen reduseres, og det blir mer lønnsomt for individene å spare ved en høyere rente blant annet fordi man får mer avkastning på sparepengene

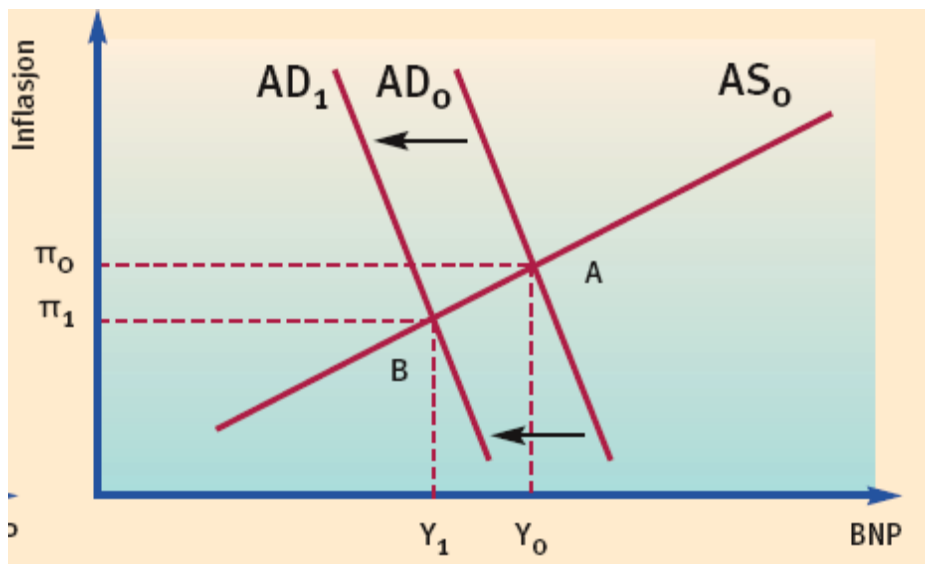
¹ http://www.norges-bank.no/Upload/82566/PPR_111_siste.pdf (13:42 24Mai 2011)

Ark nr.: - 5 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

som man har i banken. (se gule boblen i graf 3: lavere konsum og investering.) Når det er høyere rente er det også dyrere å ta opp lån noe som naturlig nok fører til at flere husholdninger eller bedrifter venter med å ta opp lån. En lavere samlet etterspørsel fører også naturlig nok til et lavere aktivitetsnivå i det totale markedet, altså blir det en generelt lavere BNP, verdiskapning, i landet. Mindre verdiskapning og aktivitet fører til at inflasjonen blir lavere.

Vi kan se en illustrasjon over hva som skjer i det totale markedet når etterspørselen går ned, negativt skifte, slik den gjør når renten settes opp.

Graf 4. (bare for å se på den generelle etterspørselen)

I graf 4 benytter jeg en AD-AS modell som illustrerer sammenhengen mellom den totale BNP (verdiskapningen til ett land) og Inflasjonen (prisstigningen til ett land). Her er det to vertikale akser, AD som står for Aggregate Demand (AD), som representerer den totale etterspørselen i samfunnet, og Aggregate Supply (AS) som står for det totale tilbudet. Når renten settes opp skjer det et negativt skifte i den totale etterspørselen via etterspørselkanalen. Vi ser ut i fra graf 4. at det primære likevektsnivået til markedet lå i punkt A, hvor BNP kan leses av i punkt Y_0 og inflasjon i punkt 0 på inflasjonsaksen. Når renten settes opp, og det skjer et negativt skifte, vil det nye likevektsnivået i markedet være i punkt B. Her leser vi av at både den nye BNP, i punkt Y_1 , og den nye inflasjonen, i

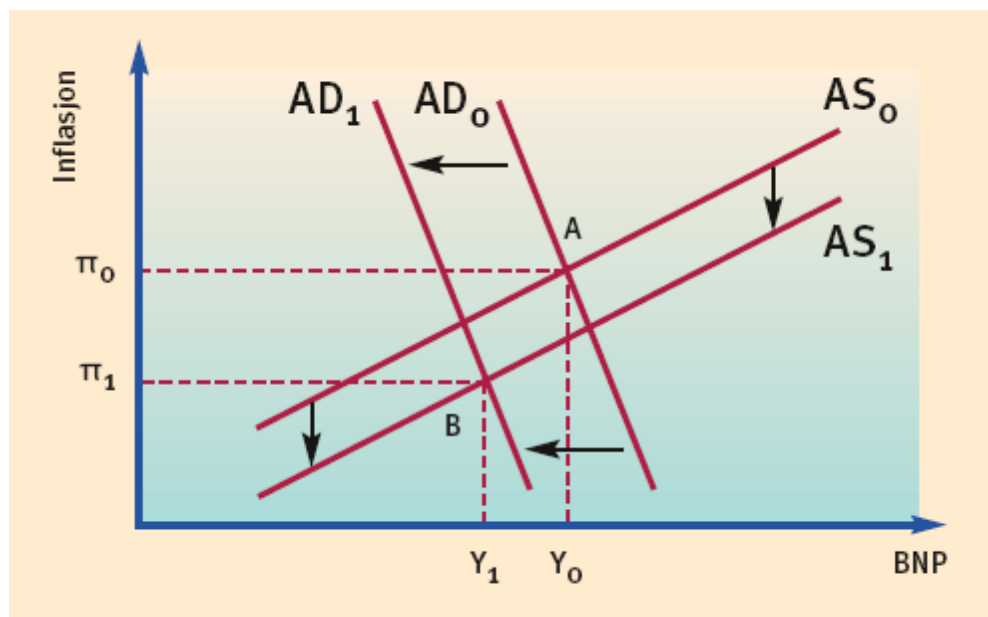
Ark nr.: - 6 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

punkt 1 på inflasjonsaksen er lavere enn de ordinære punktene. Dette er med på å illustrere hvordan både inflasjonen og BNP blir lavere ved en høyere rente igjennom etterspørselkanalen.

Den andre kanalen som påvirker inflasjonen igjennom renten er valutakurskanalen. Her vil inflasjonen ved høyere rente bli lavere fordi en høyere rente innebærer at renten, altså avkastningen, ved å ha plasseringer i NOK (norske kroner) stiger. Dette er da sammenlignet med annen valuta. At avkastningen er høyere vil naturlig nok medføre til at flere vil etterspørre norske kroner, og dermed vil den norske kronen stige i verdi. En sterkere korreksjon er med på å gjøre det slik at Norge sine importprisene reduseres. Dette fordi vi nå trenger færre norske kroner for å kjøpe de samme varene som før kronekursen steg. At importprisene er lavere vil også føre til at prisene på de importerte varene blir lavere når de selges her til lands, noe som igjen er med på å gjøre inflasjonen lavere.

Den siste kanalen er forventningskanalen som omhandler bedrifter og fagforeningers forventninger til inflasjonen. Når renten settes opp forventer de at inflasjonen skal bli redusert (igjennom de to andre kanalene). De øker dermed lønninger og priser mindre enn ellers, og er dermed med på å bidra til at inflasjonen blir lavere.

Graf 5.

Ark nr.: - 7 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

Slik graf 5 illustrerer vil en høyere rente gi ett skifte i både AD- kurven og i AS-kurven totalt. Den totale etterspørselen skifter negativt fordi høyere rente fører til lavere etterspørsel i forbruk (konsum) og investeringer. Den skifter også negativt fordi kronen styrkes slik at nettoeksporten vår blir lavere. At høyere rente fører til sterkere krone gir dermed som sagt lavere import priser og lavere inflasjon, og det er dette som er med på å gi et positivt skifte til AS-kurven, altså det totale tilbudet. Tilbudet øker fordi det nå kan importeres mer fordi der er billigere. Den totale BNP bli redusert fra Y0 til Y1, mens inflasjonen reduseres fra punkt 0 på inflasjons akse til punkt 1. Selvfølgelig kan Norges bank bruke renten omvendt hvis inflasjonen er for lav, det vil da være naturlig å sette ned renten for å få mer fart på økonomien. Renten vil fortsatt virke inn på inflasjonen igjennom de samme kanalene, men på omvendt måte.

I Norge i dag har vi en unormalt og rekordlav rente som en konsekvens av finanskrisen i 2009.² Inflasjonen vår er også betydelig lavere enn vi hadde regnet med. Dette er mye takket være de reduserte prisene på varene som vi importerer, og når prisene på råvarer (som for eksempel olje) stiger tjener Norge mer på eksporten sin.. Norge eksporterer nemlig en hel del råvarer, hvor olje og gass er de dominerende varene. Når prisen på importen synker og eksporten stiger blir Norges bytteforhold styrket, og inflasjonen blir holdt nede. Den lave prisveksten og sterke kronen Norge har i dag tilsier at myndighetene bør holde renten lav for å greie inflasjons målet på 2.5%, men det vil allikevel være ønskelig å få renten opp på ett normalt nivå på litt lengre sikt. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i oppgave b.

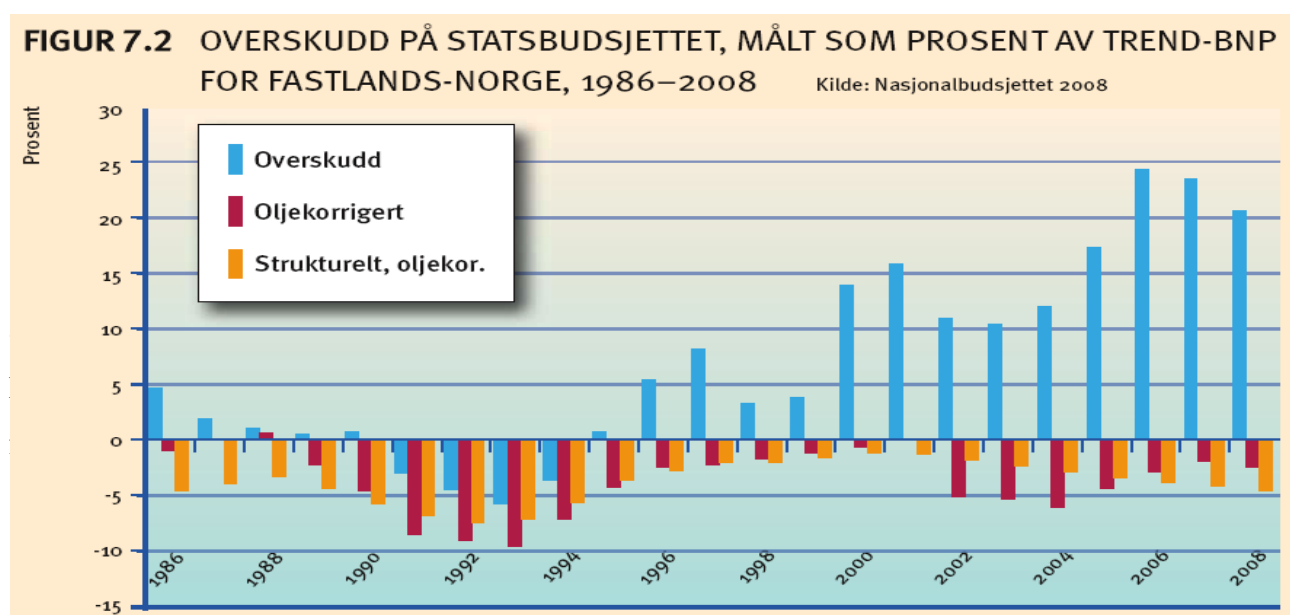
I tillegg til pengepolitikk (i form av renten) kan myndighetene som sagt også benytte seg av finanspolitikk for å påvirke inflasjon og BNP. Finanspolitikk er i noen grad vanskeligere å beregne både etter tid og mengde enn pengepolitikken, men er allikevel ett nødvendig middel for det offentlige. Finanspolitikken omhandler myndighetenes bruk av utgifter og skatter gjennom statsbudsjettet. Dette for å kunne påvirke det totale aktivitetsnivået i økonomien på en best mulig måte.

Ekspansiv finanspolitikk er når myndighetene bruker offentlige utgifter, og/eller reduserer skattene slik at det blir fart på økonomien. Handlings regelen er også en viktig del av den norske finanspolitikken, og den omhandler myndighetenes rettigheter til å bruke penger fra «statens pensjonsfond utland» som er Norges berømte oljefond. I det fondet har Norge enorme pengeverdier i form av utenlandske aksjer og obligasjoner. Handlings regelen skal være med på å skjerme overforbruk av oljefondet til Norge, slik at senere generasjoner også skal få nytte av det. Handlings

Ark nr.: - 8 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

regelen gir myndighetene lov til å bruke 4% av oljefondet for å dekke ett eventuelt underskudd på statsbudsjettet. Det er allikevel vanlig at myndighetene bruker denne handlings regelen med fornuft, ved at de bruker mer enn 4% i lavkonjunkturer, og sparer ved å bruke mindre enn 4% i høykonjunkturer. Dette er blant annet med på å understreke at Norge benytter seg i stor grad av en ekspansiv finanspolitikk fordi de bruker mer penger i dårlige tider for å stimulere økonomien. Dette kan vi se nærmere i graf 6. 4% er avsatt fordi det er forventet avkastning på fondet, altså vil fondet i prinsippet ikke bli mindre hvis myndighetene klarer å forholde seg til handlings regelen.

Graf 6.

I graf 6 ser man hvordan det oljekorrigerte underskuddet har vært fra 1986-2008. Vi ser at den røde stolpen, som representerer statsbudsjettet uten bruk av oljepengene stort sett går i underskudd. Dette understreker det faktum at myndighetene bruker mer penger enn de samler inn, altså har vi i Norge hatt en dominerende bruk av ekspansiv finanspolitikk de siste årene fordi det offentlige bruker mer penger enn de samler inn. Men takket være handlings regelen og oljefondet vårt har vi likevel siden 1994 alltid hatt overskudd på statsbudsjettet vårt. Dette er aktiv bruk av finanspolitikk i Norge.

b)

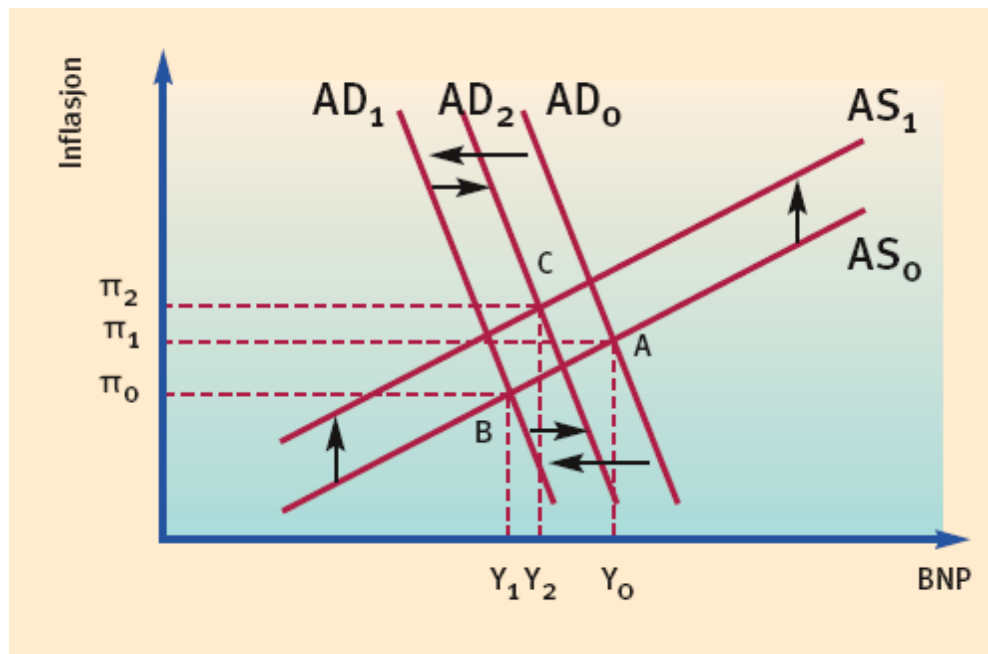
Sentralbankens bruk av renten er for å styre inflasjonsmålet mot 2.5%, men den blir også brukt for å sikre stabilitet i produksjon og sysselsetting. I Norge i dag er arbeidsledigheten lav, noe som er bra for den norske befolkningen. Det er jo mest mulig optimalt for et land å være mest mulig produktivt, og det oppnår man ved å ha folk sysselsatt. Det er også en lav inflasjon i Norge, men denne er lavere enn det ønskelige målet på 2.5%. Selv om den lave inflasjonen tilsier at renten bør holdes nede, vil

Ark nr.: - 9 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

det være ønskelig for myndighetene å få renten tilbake på et mer normalt nivå ettersom renten til Norge har sunket ned fra hele 5.75% til 1.25%³, mye takket være finanskrisen i 2009. Men en heving av renten vil som vanlig påvirke andre faktorer i økonomien, blant annet arbeidsledigheten og inflasjonen.

Renten har vært en effektiv måte å bidra til å motvirke effekten av den verste økonomiske krisen siden 1930-tallet. Vi kan se på graf 7 hvordan en redusert rente kan minske fall i BNP da det opprinnelige markedet er i punkt A, så skjer det et negativt skifte i etterspørselen (slik det gjør under en finanskrise). Hvis det offentlige setter ned renten vil det være med på å stimulere den totale etterspørselen slik at den gjør et positivt skiftet. Skiftet er likevel ikke så stort som det opprinnelige, men det nye punktet beveget seg da fra punkt B (før de satte ned renten) til punkt C. Vi leser dermed av at BNP øker fra punkt Y1 (også før de satte ned renten) til punkt Y2. I følge grafen skal inflasjonen øke en del under et slikt tiltak (leser av punkt 2 på inflasjonsaksen). Nå har Norge allikevel fortsatt en lav inflasjon som følge av blant annet lave import og høye eksport priser, slik jeg snakket om i tidligere oppgave.

Graf 7.

Ettersom pengepolitikk i form av renten er et godt virkemiddel under en lavkonjunktur vil det derfor være ønskelig å opprettholde en normal og stabil rente i normale tider. Altså er det ønskelig at svært lav rente kun forbeholdes krisetider, hvis ikke vil renten på sikt miste en del av virkningen sin. (For

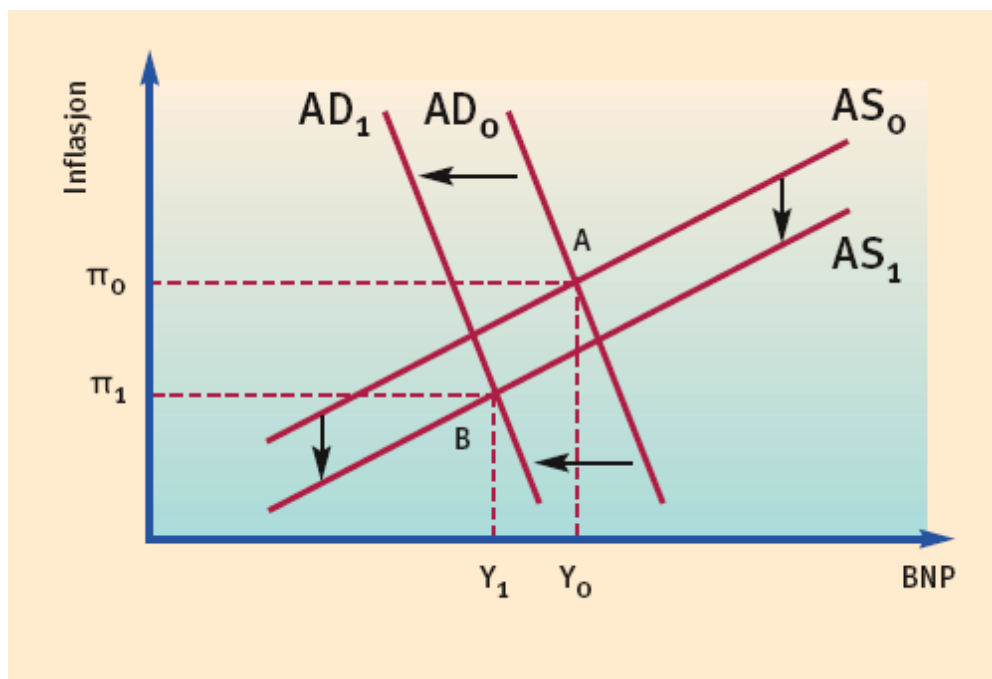
Ark nr.: - 10 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

eksempel slik som har skjedd i USA hvor renten har nådd «bånn» og ikke lenger fungerer som et politisk virkemiddel slik som man ønsker.) Det er derfor ønskelig for norske myndigheter å få renten tilbake opp på et normalt nivå. Prognosene fremover tilsier at styringsrenten skal økes med $\frac{3}{4}$ prosentenheter frem mot årsskiftet, og deretter gradvis heves mot et mer normalt nivå: 4.25% i 2013.⁴ Man ser også at veksten i verdensøkonomien er noe høyere enn ventet, og at renteforventingene har økt, noe som er med på å tilsi at verdensøkonomien beveger seg i riktig retning etter krisen.

Selv om Norge har vært heldige under krisen fordi vi blant annet har hatt oljefonds penger å bruke og hatt råd til å drive en ekspansiv finanspolitikk, har Norge som omtrent alle andre land i Europa merket den økonomiske krisen. Aktivitetsnivået i norsk økonomi er også i ferd med å ta seg opp. Bare fra 4. kvartal 2009 til 4. kvartal 2010 var veksten i BNP fastlands Norge 2.5%.⁵ Blant annet har den totale innvandringen, nettoinnvandringen kommet seg tilbake på det nivået som var før krisen. At Norge får tilført arbeidskraft er med på at produksjonskapasiteten øker, noe som igjen gir økt BNP. At det kommer flere innvandrere til Norge er blant annet med på å øke etterspørselen etter boliger og andre generelle varer som igjen er med på å utvikle veksten innenfor økonomien. Slik som prognosene sier er det stor sannsynlighet for at Norge vil heve renten sin fremover. Dette har igjen konsekvenser for Norges inflasjon. Vi ser i graf 8 resultatet av en økt rente, og hvilken innvirkning det har på inflasjonen.

Graf 8.

Ark nr.: - 11 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

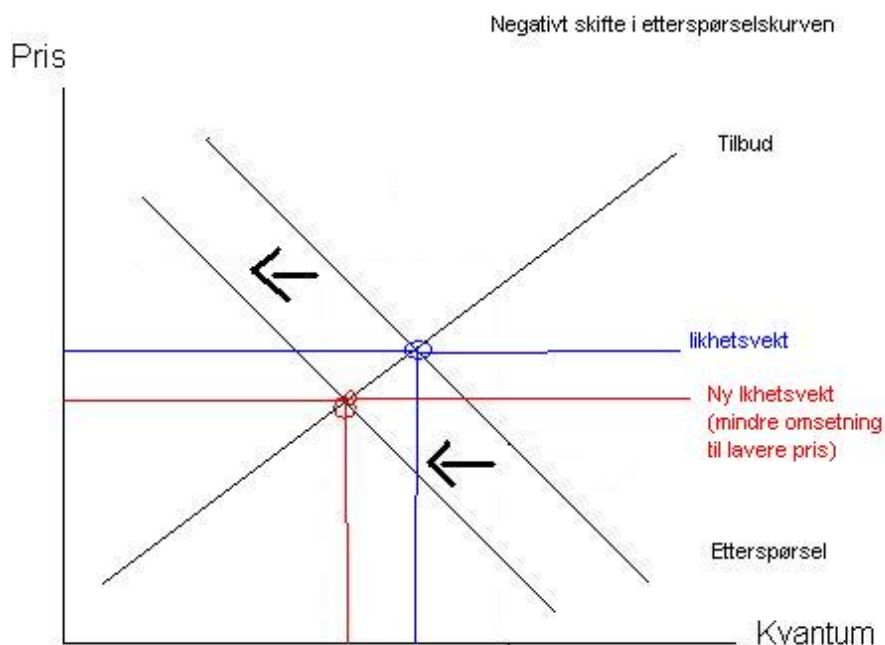

Ut i fra graf 8 kan vi se at en økt rente vil resultere i negativt skifte på etterspørselssiden og positivt skifte på tilbudssiden. Dette er fordi en høyere rente som sagt vil føre til lavere etterspørsel etter investeringer og forbruk, kronen styrkes og vi får dermed en lavere nettoeksport. At kronen blir sterkere gir lavere importpriser og derfor lavere inflasjon. At inflasjonen blir lavere gjør det billigere for tilbyderne å tilby mer. Vi leser derfor av grafen at likevektspunktet beveger seg fra punkt A til punkt B, og inflasjonen vil derfor synke.

At en høyere rente fører til lavere forbruk og investeringer er som sagt med på at samlet etterspørsel i økonomien faller. Det vil igjen resultere i at produksjonen i økonomien faller fordi konsumenter nå etterspør mindre. Dermed får ikke bedriftene solgt alle varene sine og vil derfor kutte ned på produksjonen. Dette kan illustreres ved et vanlig tilbud og etterspørseldiagram hvor tilbudskurven illustrerer tilbudet av arbeidskraft og etterspørselskurven illustrerer bedriftene som etterspør arbeidskraft. Når produksjonen går ned vil bedriftene etterspørre mindre arbeidskraft, og vi får derfor et negativt skifte i etterspørselskurven.

Ark nr.: - 12 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

Graf 9.

Ut i fra graf 9 som enkelt illustrerer et normalt negativt skift i etterspørselen etter arbeidskraft kan vi lese av i P2 at kvantum, som da er antall sysselsatte (folk i arbeid), er noe lavere enn det ordinære likevektspunktet før skiftet. Vi ser også at prisen, som i dette tilfellet kan sammenlignes med lønnen til arbeiderne er lavere. En lavere lønn stemmer også overens med at inflasjonen i markedet blir lavere når renten settes opp. Altså vil en generell lavere lønn til arbeiderne være med på å minske inflasjonen, fordi en del av arbeiderne mister litt av kjøpekraften sin. Det er dermed forståelig at arbeidsledighet og inflasjon henger tett sammen, og at begge faktorer blir påvirket når renten forandres.

Kilder:

- «Pareto 1» Av: Steinar Holden og Nina Caspari, Cappelen Forlag AS, Oslo 2007. (Brukt i forberedelsestiden)

Ark nr.: - 13 -	Antall svarark: 13	Utdanningsprogram: SSP	NVB-kode: SAM3026	Kandidatnr:	PAS kandidatnr: EIK0373	Skolen navn/Skolens navn (stempel) Eikeli videregående skole
Eksamensdato: 25.05.2011		Fagnavn/Namn på faget: Samfunnsøkonomi		Gruppe:		

- **«Pareto 2» Av: Steinar Holden og Robert G. Hansen, Cappelen Damm AS, Oslo 2008. (Kapittel 7, 9 og 11)**
- http://www.norges-bank.no/Upload/82566/PPR_111_siste.pdf **(13:42 24Mai)**
- <http://www.forskning.no/artikler/2009/oktober/233234> **(12:22 24Mai)**
- [http://www.transportarbeider.no/web/cms.nsf/\\$all/B8431900A2E1C2FDC12575EE0030F77D](http://www.transportarbeider.no/web/cms.nsf/$all/B8431900A2E1C2FDC12575EE0030F77D) **(19:16 23 mai)**
- <http://www.regjeringen.no/pages/14270074/HFIG/fig6-12.jpg> **(11:00 24 mai)**